

Keywords: *man, education, culture, information.*

УДК 37.011.3-051: [37.091.2: 004]

Шевченко А. Ф.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ФУНКЦІЇ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Стаття присвячена проблемам реалізації основної функції вчителя в умовах інформаційно-освітнього простору. У контексті управлінського підходу до організації професійної діяльності, основними чинниками її ефективності стануть: інформація, віртуальна реальність, індивідуальний соціокультурний досвід, інформаційно-педагогічна підтримка. Їхній аналіз дає підстави стверджувати, що педагогічна діяльність в умовах подібного простору являє собою систему дій, операцій та комунікацій спрямовану на створення умов для самореалізації зростаючої особистості. І все це справедливо як для реального, так і віртуального сприйняття оточення у процесі засвоєння педагогічно адаптованого соціального досвіду, дозволяючи людині активно функціонувати в сучасному інформаційному суспільстві. Разом з тим, розгляд подібної функції в контексті цілісності педагогічного процесу та суб'єктності учасників виховної взаємодії актуалізував ряд суперечностей, спонукаючи до наступних досліджень та пошуків.

Ключові слова: *інформаційний простір, віртуальна реальність, педагогічна діяльність, управлінська функція вчителя, педагогічний процес, викладання, виховна робота, самореалізація.*

Всеохоплююча віртуалізація життєвого простору дитини на тлі стихійної соціалізації висуває перед школою ряд завдань, спрямованих на створення сприятливого середовища самореалізації зростаючої особистості. Тому серед важливих позитивних тенденцій розвитку школи – курс на диверсифікацію та диференціацію освіти; використання форм і методів виховання, що підвищують активність, самодіяльність, самостійність учнів; модернізацію кабінетної системи навчання; дослідно-експериментальної діяльності школярів; педагогізацію новітніх технічних засобів; інтеграцію шкільної та позашкільної освіти [8].

Природно, що у таких умовах радикально змінюється статус вчителя, а вимоги до його професійної компетентності розглядаються в контексті якості управління педагогічним процесом.

Управління педагогічним процесом розглядається як динамічний механізм, в ході якого всі його суб'єкти на основі педагогічної взаємодії, реалізації принципів, функцій, методів, демократичного стилю спілкування забезпечують ефективну його організацію

Так, І. Підласий [5], серед педагогічних функцій головною вважає

управлінську, а управління навчально-виховним процесом дає можливість в динаміці розпізнати її специфіку. Подібний процес на підготовчому етапі включає: постановку мети, діагностування, прогнозування, проектування і планування. На етапі реалізації плану вчитель виконує інформаційну, організаційну, оцінну, контрольну та коригувальну функції. Підсумковому етапу, на думку дослідника, притаманна аналітична функція.

В контексті управлінського підходу доцільно характеризувати і педагогічну діяльність, яка по суті складається з двох її видів: викладання та виховної роботи.

Очевидним є те, що викладання являє собою процес управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів. І на думку Л. Васильченко [2], є специфічним видом діяльності, який реалізується через уміння вчителя цілеспрямовано впливати на учнів шляхом науково обґрунтованого прогнозування, планування, організації і регулювання, контролю і корекції, аналізу їхньої діяльності та досягати на цій основі освітньо-виховних завдань.

В нерозривній єдності з викладанням має розглядатися й виховна робота, що крім організації виховного середовища передбачає управління різноманітними видами діяльності школярів з метою створення сприятливих умов самореалізації зростаючої особистості.

Управління різноманітними видами діяльності школярів у змістовному плані забезпечується відображенням основних елементів базової культури особистості, які так чи інакше виявляють ті сфери життєдіяльності дитини, в яких вона є суб'єктом. До таких сфер доцільно віднести комунікативну, дозвілльєву, пізнавальну, спортивно-оздоровчу, художньо-творчу та ін., і лише з урахуванням таксономії мети та вікових особливостей дітей можна говорити про досягнення результатів.

В організаційному плані процес управління забезпечує: освоєння та конструювання змісту діяльності та середовища перебування; налагодженню, як ділової взаємодії педагогів і вихованців з приводу змісту діяльності, так і міжособистісних взаємин в процесі неформального спілкування; освоєння вихованцями змісту діяльності, що базується на їхній активності, самостійності та ініціативі.

Характеризуючи процес управління у системі взаємовідносин “вчитель – учні”, необхідно звернути увагу на середовище, в якому виховна взаємодія є результативною. Тоді стає зрозумілим логічний перехід від оцінки впливу предметно-просторового та соціального оточення до освітнього середовища, а від нього до інформаційно-освітнього простору.

Сучасний стан розвитку педагогічної науки дозволяє прийняти освітнє середовище як систему психолого-педагогічних умов, що визначають поведінку індивіда, а також сукупність можливостей соціального та просторово-предметного оточення задля сприяння самореалізації зростаючої особистості.

Розгляд поняття “інформаційно-освітній простір” дає можливість різносторонньо дослідити це питання.

З філософської точки зору простір і являє собою гомогенне та нескінченне середовище у якому і знаходяться об'єкти, що сприймаються нами безпосередньо.

Розпізнаючи різницю між виховним простором та виховним середовищем, В. Ромайкін [6] зауважує, що соціальне середовище стає виховним завдяки управлінню об'єктивно існуючими обставинами, а виховний простір виникає завдяки творчій діяльності його суб'єктів.

Отже, простір для індивіда – це частина середовища де домінує певний сформований спосіб його життя, обумовлений реакцією на події, що цілеспрямовано репрезентуються джерелами соціального та просторово-предметного оточення. В цьому зв'язку інформаційний простір тотожний інформаційній сфері, що на думку А. Манойла [4] і являє собою сукупність суб'єктів інформаційної взаємодії або впливу; власне інформації, призначеної для використання її суб'єктами; інформаційної інфраструктури, яка забезпечує можливість здійснення обміну інформацією між суб'єктами; суспільних відносин, що складаються у зв'язку з формуванням, передачею, розповсюдженням і збереженням інформації, обміном інформацією всередині суспільства.

Розглядаючи інформаційно-освітній простір, доцільно звернути увагу на ряд праць, присвячених: проблемі віртуалізації життєвого простору та освіти (Д. Лур'є, А. Хуторський); специфіці державної інформаційної політики в особливих умовах (А. Манойло); впливу інформаційного середовища на освітній процес навчального закладу (Ю. Заболотня, Ю. Коротенков), методологічній платформі розвитку особистості в інформаційному освітньому просторі (Г. Берулава, М. Берулава, В. Тестов), педагогічному супроводу розвитку навчально-дослідницької діяльності студентів в інформаційно-освітньому середовищі (Л. Панченко) та інформаційного супроводу освітнього процесу вищого навчального закладу (В. Богословський).

Аналіз досліджень свідчить про те, що інформаційно-освітній простір характеризується: віртуальною реальністю, являючи собою штучний світ життєдіяльності людини; інформацією, що стає ресурсом для вироблення знань-рішень в конкретній ситуації; наявністю індивідуального соціокультурного досвіду школяра як передумови його життєтворчості; інформаційно-педагогічним супроводом процесу розвитку зростаючої особистості та ін.

Інформаційному простору притаманний особливий тип знань, що забезпечує інтерпретацію інформації в тих чи інших аспектах. Такому типу знань властиво:

1. Суб'єктивність, оскільки подібна інтерпретація інформації знаходиться в прямій залежності від особистих та професійних якостей

людини яка виконує подібну роботу. Тоді інформаційний потік, спрямований у власних інтересах, розглядається як ресурс впливу на комуніканта.

2. Ситуативність, оскільки таке знання спеціально використовується лише для певного спектра ситуацій.

3. Цілеспрямованість – дає відповідь на питання, чому в Інтернеті та сучасних засобах масової інформації учасники комунікації, “по-своєму”, інтерпретують та спрямовують інформаційний потік.

4. Керованість – це означає, що той хто згенерував подібне знання-рішення може здійснювати цілеспрямований вплив на інших комунікантів, які в силу об’єктивних (суб’єктивних) обставин не мали змоги вчасно запропонувати альтернативне розв’язання ситуації.

Сутнісною характеристикою інформаційного простору є віртуальна реальність. Яка конструює іншу модель соціальної взаємодії: трансформуючи її в інтерактивний мережевий режим; розширюючи кількісний склад учасників взаємодії; звільняючи їх від географічної приналежності; передбачаючи полісуб’єктну взаємодію. Віртуальна реальність розпізнається через: нематеріальність впливу, коли зображуване створює ефект реального предмету, процесу чи явища; умовність параметрів, штучність та мінливість об’єктів; ефемерність, як можливість багаторазового відновлення існування у кіберпросторі.

Віртуальну реальність супроводжує стихійна та керована соціалізація, а за нею різноманітні її агенти та інститути й, врешті-решт, освіта як сполучний ланцюг взаємодії між реальністю та мережевим простором. Тоді освіта в умовах віртуальної реальності, є не що інше, як процес руху людини до нового, непізнаного, невідомого, що відбувається в результаті її взаємодії з реальним світом. Метою такої освіти є не стільки вивчення реальності, скільки звільнення від неї, створення нового творчого продукту.

У створенні такого продукту, який є результатом всіх учасників педагогічної взаємодії, провідна роль належить вчителю. Він суб’єкт такої взаємодії, тож всі його зусилля спрямовані на те щоб учень з об’єкта впливу ставав суб’єктом діяльності. Іншими словами, вчитель супроводжує процес індивідуального соціокультурного досвіду дитини, враховуючи її зону актуального розвитку. При цьому, вживаючи термін “соціокультурний досвід”, доречно об’єктивно оцінити сучасні тенденції розвитку культури (культури інформаційного типу), і це по-перше. А по-друге, необхідно схарактеризувати індивідуальні особливості засвоєння такого досвіду в умовах інтенсивності соціальних контактів та взаємодій у мережевому просторі. І по-третє, необхідно зрозуміти, які елементи культури, в цьому досвіді, спонукають школяра до активної соціально значущої діяльності. Звертаючи увагу на останню тезу, варто зауважити, що основними елементами культури (базовими елементами) стають: досвід когнітивний, практичний, творчої діяльності та емоційно ціннісного ставлення до дійсності. Ці елементи складають педагогічно адаптований соціальний досвід, а його ефективність засвоєння знаходиться в прямій залежності від

продуктивної педагогічної взаємодії.

Але специфіка такої взаємодії полягає в тому, що вона розглядається у виміру реальних взаємовідносин, а дві інші виміри, поправу, належать кіберпростору та віртуальній реальності, де вчитель стає посередником між навчальними можливостями дитини та педагогічно адаптованим соціальним досвідом, який вона має засвоїти.

І в цьому зв'язку необхідно зазначити, що такі зусилля вчителя необхідно розглядати в контексті його професійної самореалізації. Тоді створення нового творчого продукту є процесом і результатом цілеспрямованої педагогічної взаємодії з навколишньою віртуальною та реальною дійсністю, що забезпечує усвідомлену вільну життєтворчість її учасників.

Педагогічна взаємодія з навколишньою дійсністю як система об'єднує в собі: просторовий, соціальний та технологічний компоненти. Перший – дозволяє оцінити таку взаємодію через інтенсивність впливу на її суб'єктів комплексу різноманітних стимулів, що визначають ефективність засвоєння, як перцептивного, когнітивного, так і практичного досвіду індивіда. Другий компонент характеризує процес включення вчителя та учнів у максимально різноманітні види соціальної взаємодії, що сприяє засвоєнню педагогічно адаптованого соціального досвіду завдяки майстерності педагога. Третій (технологічний) дає можливість покроково вибудувати процес залучення учасників до організації педагогічної взаємодії: вчителя – в управлінні таким процесом, учнів – до участі у різноманітних видах діяльності.

Вище викладені компоненти та їхні характеристики дають підстави стверджувати, що педагогічна діяльність в умовах інформаційно-освітнього простору являє собою систему дій, операцій та комунікацій спрямовану на створення умов для самореалізації зростаючої особистості у реальному та віртуальному просторі через засвоєння педагогічно адаптованого соціального досвіду, що дозволяє людині активно функціонувати в сучасному інформаційному суспільстві.

Таким чином, звернення до проблеми реалізації управлінської функції вчителя в умовах інформаційно-освітнього простору, багато в чому визначає сутність педагогічної діяльності в нових умовах функціонування суспільства та породжує ряд суперечностей, розв'язання яких на часі. А саме:

- Між вимогами суспільства щодо конкурентоспроможності фахівця в галузі освіти та існуючим станом професійної підготовки вчителя, особливо з орієнтацією на формування його особистісної інформаційної культури.

- Між загальними тенденціями розвитку інформаційного суспільства та формуванням адекватних уявлень майбутнього вчителя про сутність інформаційно-освітніх явищ та управління такими процесами.

- Між глобальною віртуалізацією життєвого простору дитини та адекватними заходами різних інститутів соціалізації, заради створення умов для самореалізації зростаючої особистості.

Наступні наукові дослідження та розвідки, в сукупності з розв'язанням вище означених суперечностей, дозволять звернути увагу на особливості процесів адаптації, самовизначення та самореалізації суб'єктів освітньої діяльності сучасного інформаційного простору того чи іншого навчального закладу.

Використана література:

1. *Богославец Л. Г.* Управление педагогическим процессом в дошкольном образовательном учреждении инновационного типа : автореферат дис ... кандидата педагогических наук: 13.00.01 / Богославец Лариса Геннадьевна. – Барнаул, 1999. – 21с.
2. *Васильченко Л. В.* Формування готовності студентів до управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів – передумова ефективної діяльності вчителя / Л. В. Васильченко // Вісник Запорізького національного університету: Педагогічні науки. – Запоріжжя : ЗНУ, 2008. – № 1. – С. 44-48.
3. *Лугуценко Т. В.* Медійна основа втрати культури / Т. В. Лугуценко // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: Науковий вісник : зб. наук. праць / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Українська АН. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 68 (№ 1). – С. 452-456.
4. *Манойло А. В.* Государственная информационная политика в особых условиях : монография. / Андрей Викторович Манойло. – Москва : МИФИ, 2003. – 388 с.
5. *Подласый И. П.* Педагогика начальной школы: учебник для студентов педагогических училищ и колледжей, обучающихся по группе специальностей “Образование” / Иван Павлович Подласый. – Москва : ВЛАДОС, 2008 – 463 с.
6. *Ромайкин В.* Соотношение понятий “воспитывающая среда” и “воспитательное пространство” Ярославский педагогический вестник. 2003. – № 3 (36). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vestnik.yspu.org/releases/pedagoka_i_psichologiy/21_21/
7. Щодо оволодіння учителями загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційними технологіями: лист М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 12.12.2011 р. № 1/9-879. // Практика управління закладом освіти. – 2012. – № 1. – С. 72.
8. Якою буде нова українська школа // Школа: Інформаційно-методичний журнал. – 2017. – № 2. – С. 2-8.

References:

1. *Bogoslavets L. G.* Upravlenie pedagogicheskim protsessom v doshkolnom obrazovatelnom uchrezhdenii innovatsionnogo tipa : avtoreferat dis ... kandidata pedagogicheskikh nauk : 13.00.01 / Bogoslavets Larisa Gennadevna. – Barnaul, 1999. – 21s.
2. *Vasylchenko L. V.* Formuvannya hotovnosti studentiv do upravlinnia navchalno-piznavalnoiu diialnistiu uchniv – peredumova efektyvnoi diialnosti vchytelia / L. V. Vasylchenko // Visnyk Zaporizkoho natsionalnogo universytetu: Pedagogichni nauky. – Zaporizhzhia : ZNU, 2008. – № 1. – S. 44-48.
3. *Luhutsenko T. V.* Mediina osnova vtraty kultury / T. V. Luhutsenko // Hileia. Istorychni nauky. Filosofski nauky. Politychni nauky: Naukovyi visnyk : zb. nauk. prats / Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova, Ukrainaska AN. – Kyiv : Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, 2013. – Vyp. 68 (№ 1). – S. 452-456.
4. *Manoylo A. V.* Gosudarstvennaya informatsionnaya politika v osobykh usloviyakh : monografiya. / Andrey Viktorovich Manoylo. – Moskva : MIFI, 2003. – 388 s.
5. *Podlasyy I. P.* Pedagogika nachalnoy shkoly: uchebnik dlya studentov pedagogicheskikh uchilishch i kolledzhey, obuchayushchikhsya po gruppe spetsialnostey “Obrazovanie” / Ivan Pavlovich Podlasyy. – Moskva : VLADOS, 2008 – 463 s.
6. *Romaykin V.* Sootnoshenie ponyatiy “vospityvayushchaya sreda” i “vospitatelnoe prostranstvo” Yaroslavskiy pedagogicheskiy vestnik. 2003. – № 3 (36). [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : http://vestnik.yspu.org/releases/pedagoka_i_psichologiy/21_21/
7. Shchodo ovolodinnia uchyteliamy zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv informatsiion-komunikatsiinyu tekhnolohiiamy: lyst M-va osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy vid 12.12.2011 r. № 1/9-879 // Praktyka upravlinnia zakladom osvity. – 2012. – № 1. – S. 72.

8. Iakoiu bude nova ukrainska shkola // Shkola: Informatsiino-metodychnyi zhurnal. – 2017. – № 2. – S. 2-8.

ШЕВЧЕНКО А. Ф. Проблемы реализации управленческой функции учителя в условиях информационно-образовательного пространства.

Статья посвящена проблемам реализации основной функции учителя в условиях информационно-образовательного пространства. В контексте управленческого подхода к организации профессиональной деятельности, основными факторами его эффективности являются: информация, виртуальная реальность, индивидуальный социокультурный опыт, информационно-педагогическая поддержка. Их анализ дает основание утверждать, что педагогическая деятельность в условиях такого пространства представляет собой систему действий, операций и коммуникаций, направленных на создание условий для самореализации растущей личности. И все это справедливо как для реального, так и виртуального восприятия окружающей среды в процессе усвоения педагогически адаптированного социального опыта, позволяя человеку активно функционировать в современном информационном обществе. Вместе с тем, рассмотрение такой функции в контексте целостности педагогического процесса и субъектности участников образовательного взаимодействия актуализировало ряд противоречий, побуждающих к дальнейшим исследованиям и поискам.

Ключевые слова: информационно-образовательное пространство, виртуальная реальность, педагогическая деятельность, управленческая функция учителя.

SHEVCHENKO A. F. Problems realization of management functions teacher in the information-educational space.

The article is devoted to the problem of realization of the main function of the teacher in the conditions of informational and educational space. In the context of a managerial approach to the organization of professional activities, the main factors of its effectiveness are: information, virtual reality, individual socio-cultural experience, information and pedagogical support. Their analysis gives grounds to assert that pedagogical activity in conditions of such space is a system of actions, operations and communications aimed at creating conditions for the self-realization of a growing personality. And all this is true both for real and virtual perception of the environment in the process of learning pedagogically adapted social experience, allowing a person to actively function in a modern information society. At the same time, consideration of such a function in the context of the integrity of the pedagogical process and the subjectivity of the participants in the educational interaction has actualized a number of contradictions, prompting for further research and searches.

Keywords: information-educational space, virtual reality, pedagogical activity, the management function of the teacher.

УДК 378.016: 004.92.056.55(045)

Матвійчук-Юдіна О. В.

**ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗІ СТЕГANOГРАФІЇ
У БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “КІБЕРБЕЗПЕКА”
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “КОМП’ЮТЕРНА ГРАФІКА”**

В статті визначено та проаналізовано головні аспекти проектної роботи з